

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 19 Maig 1918

Núm. 7

TRISTA EMIGRACIÓ

(En una visita al Muséu de N'Emili Cabot)

No hi puch fer més. Les colleccions d'art com la que en aqueix místich santuari admirèm ab vera delectació del cor y dels sentits, ensemps que m'encanten, me donen tristesa y com esgarrifances de fret. Me donen un sentiment semblant al que cad'any sento al entrar los dies boyrosos de la tardor; quan, mentres rodolen per terra les fulles mortes, s'apleguen per les cornises dels campanars y pels ràfechs de les teulades los esbarts d'aurenetes, y una volta aplegades en gran estol, al·len el vol y se'n van... a passar mar.

Aximateix se'n van lluny, ben lluny, les colleccions d'obres d'art y d'antigualles de preu que'ls devots aymadors apleguen en la nostra terra. Lo que un espòs ha recullit, una viuda necessitada ho ven a fòra, per que aquí ho hauria de malvendre; y lo que un pare ha anat aplegant ab temps y paciència y dispendi de diner, quan ell ha aclucat els ulls ab el sòn de la mort, un fill distret y positivista ò un herèu ignorant a qui no parlen al cor aquells trastos vells y aquells llibres arnats que tenien cada un una historia íntima ò un secret que contar al qui'ls havia tret de la pols del oblit ò salvat de segura perdició, se'ls vènen al primer marxant foraster que d'amagat fa'l tracte, y se'ls ne porta lluny, ben lluny, a les terres hont hi hà or y major cultura, com les aurenetes se'n van a les terres assoleyades.

Y aquexes emigracions de les venerandes despulles del nostre gloriós passat y de les belles mostres sobrevivents del art patri, són tan freqüents en la nostra terra, qu'ab tota la

recaença podèm assegurar qu'es més llarch y més nodrit lo catalèch de lo qu'hem perdut, que l'inventari de lo que'ns resta. Anèu a fòra casa, ressegufu els musèus públichs y les coleccions de particulars adinerats, y per tot arrèu ens trobèm ab pintures que'ns recorden les fesomíes conegudes de la nostra gent, obres del cisell dels nostres argenters, texits y brodats qu'un dia cobriren les belles formes de les nostres princeses ò foren sumptuós ornament de les nostres iglesies; axí com també en les biblioteques y arxius extrangers a cada pàs nos escometen y saluden ab sos noms y títols en la nostra llengua, manuscrits y incunables, preuat heretatge qu'anèm venent per un miserable plat de lletíes...

Si la volèm refer la nostra personalitat tal y com la formaren els segles y la potencia vital del terror; si afermantnos segurs sobre la base de la tradició, volèm atènyer unes reivindicacions que han remogut la consciencia del nostre poble; ¿per què hem de consentir impassibles que'ls marxants cosmopolites s'emportin a terres forasteres els testimonis documentals de la nostra civilisació, lo que constituheix lo verdader patrimoni moral d'una nacionalitat? ¿Per què no hem de fer un esforç de propaganda y d'acció incessant, per impedir aqueixa tristá emigració que tan sovint ens roba un tresor d'antiguitats y de joyells artístichs que són partícules sagrades de la nostra ànima?

¿Veusaquí, bons amichs y companys, per que a la vista de una colecció tan rica y tan esplèndida com la qu'avuy ens mostra l'Emili Cabot, a la vegada que s'espongen els sentits ab una intensa fruició artística, m'esborrona un fret de tristesa que té quelcom de l'anyorança de les coses perdudes.

Les aurenets per la tardor se'n van, mes per la primavera tornen ab la matexa alegría del bon temps...

Les antigualles d'art que se'n van de la nostra terra ¿quí may més les veurà?

JAUME COLLELL, PBRE.

L'ESPOLSADA DEL CACAU

QUADRET DE L'HORTA

ESTEM dins del mes d'Octubre. Per les matinades cau una rosada qu'espurna de perles lo gram dels camps y les fulles dels arbres. Quan el sol va desfent sos raigs, la terra tota pareix riquíssim mant guarnit de fina pedreria. ¡Quina frescor se respira en tot! Bandades d'estornells, com ombres negrenques en llarch viatge, pugen amunt en busca de la serra; els pinsanets, verderols, cadarneres y paxarells, passen a remats y espurnegen ses alegres canturies, y les terreroles, ab son cant delicat, estoven ses ales y s'agrunsen, ditzoses de trobarse en un terreno tan suau.

Es l'hora d'escomençar el treball. Per camins y sendes vénen del poble les quadrilles. Van de tot: homens, d'ones y xichs, que de tots necessita l'expolsada del cacau, una de les faenes d'esta cullita, que dona un bon troç de pa a la gent llauradora d'una gran rodada de la ribera del Júquer, per terres de la meua Valencia.

Ben acomodats en carro, tirat per un matxo lluhent, ò per una mula polida, uns; rodejant a una burra, sobre la que s'agrunsa l'amo del camp, ò alguna dona poch acaminadora, altres; les més a peu; tots van al treball, gojosos, com si anaren a una romeria.

Afegimse nosaltres, si't plau, lector, a una d'estes quadrilles. Ara passa per front de casa la del tio Cento; en ella anirèm bé. Té Cento un camp que dona gloria vòrel; no n'hi hà en bon troç a la redona altre millor.

Per la faena dels homens, porta Cento, en primer lloch, al séu xich, un fadrinot curtí per les rosades del hivern y per el sol del estiu, que lo mateix enfondra la rexa y l'axada en la terra, qu'aguardant a joca mata una cua de junch ò un sarset, en les fosques y desfetes nits d'ayguosa tramontana; ò agafa una guitarra, y desfà flors en les finestres de les fadrines més garrides. Y ab aquell xicot, van tres ò quatre més, tots forts y treballadors, triats entre'ls millors.

Al front de les d'ones va la tia Narda, que sols dexta la casa en dies de compromís com estos, per que no falte una cara de respecte entre la fadrinalla que l'acompanya, y en la qual té dos ò tres nebodes, una ò dos novies dels xichs de la quadrilla, tres ò quatre vehines (la majoria de vint anys per avall) y unes quantes quarentones y fins de mig sigle ben complit, però encara lleugeres y animoses.

Completen la quadrilla, Quiquet, lo fill més petit de Cento, y Narda, un monyicot de huyt anys; dos cosinets de pareguda edat, y un goç, menut y lleig, que no passa cau de rata en que no enfonse'l morro.

Ja'l camp està llest. El tio Cento y son fill, dies ans, arrencaren les cacaueres, y ben enfilades y exteses, les posaren a secar. La brosta ha prèns un color negrench, peròls capells estan grochs com l'or; en mig del camp ha quedat una bona rodada per les espolsades.

—Xiquetes,—diu el tio Cento,—a vore si us donarèu ayre y acabarèu en jorn. En clavar les estaques y posarvos la entauladora, totes a la faena com un rayo.—

Y mentres l'amo del camp falca entre canyes la entauladora, qu'ha de servir de banch per colpejar les mates y despendre'ls capells, els fadrinots, cantant, rihent, van fent gabelles de les mates exteses, y les dònesh se muden la falda per altra més vella y's nuguèn un mocador al cap per que la pols no les embrute'l monyo.

El sol, al entant, magestuosament, puja per amunt, y templa la frescor de la matinada. Dos ò tres terreroles, encegades per l'aspillosa aygua d'un sequiol, s'estoven y gorguegen en el blavós mat del espay. D'ací y d'allà, van y vénen y's creuen les infinides remors de la terra, del aygua y del vent, com notes orquestrals del grandiósh himne de la terra.

—Vicenteta,—diu la So Narda,—afanyèuse, qu'han de ferle fumejar al tio Bacoro.—

Totes les xiques obehixen a la que fa cap de la seua quadrilla, y escomencen a sentarse davant de la entauladora. Ja llesta, dóna principi l'espolsada. Els xiquets, carregats fins per dalt del cap, van dexant les gabelles al costat de les dònesh, y estes, agafant a manolls les mates, ab puny de ferro, descarreguen colps y més colps sobre la entauladora. Els capells van cayguent a grapats y poch després una montonada que sembla d'or, bordeja aquella tira de dònesh, de galtes vermelles per la faena y de còsh gentil.

—¡Sunsión, no t'adorgues, mirant al teu «buen moço» que't tapanà de brosta! — diu una de les fadrines.

—¡Xè, Pataco, no't cuydes tant el llom y pòrta més càrrega; —afegeix un'altra.

Y les xirigotes, les cançons, les rialles, surten per totes bandes.

— Batista, — crida'l tio Cento, — anèm a tirar de recó. —

El xicot encarregat d'esta faena, agafa'l garbell, y, posantse en mig del quadro, passa primer la terra mesclada ab lo cacau, y després, ab braç fort, embolea'ls capells per l'ayre. Lo vent arremolina y s'endú la fullaraca, cayent a terra, al colp sèch, els capells, nèts de terra y fulles.

L'animació no decau en tot lo matí. Sols a migdia, quan el sol s'aplana y ni'ls pardalets piulen, ajopits en los arbres, les llengues s'aquieten. La botija llavors fa tot el gasto. De mà en mà va, remullant totes les goles; un dels monyicots es l'encarregat d'anar a la cequia y omplirla, tenint bon cuydado de taparli'ls picos ab un troç de junch, per que alguna formiga ò altra alimanya no's fique dins de l'aygua.

Mólt enjorn (que per axò'l tio Cento porta bona gent), de dos a tres, l'espolsada ja està feta, y sens pèrdua de temps, se li pega foch a tota la fulla seca mesclada ab la terra, y una negra fumaguera anuncia a la quadrilla vehina que'ls guanyaren la partida. Y altra volta, llavors, s'ouen els crits y les rialles; y si les quadrilles no estan mólt dissiparades, les frases picants y les paraules intencionades són salsa mólt gustosa, com a fi de jornada.

Quan el sol està prop de posarse, la quadrilla pren altra volta'l camí del poble, ab la matexa alegrí'a que'l féu per el matí.

Que la gent llauradora de la meua terra, mirantse en l'espill rialler de son cel, es alegre y jubilosa en lo treball; la millor escola de la vida, quan se viu entre flors, aucells y blavor de cel.

T. LLORENTE FALCÓ.

Valencia, Febrer 1918.

NOCTURN

El cel es apagat, l'hora calmosa.

El poble en pau reposa,

En sos carrers deserts

ni una finestra ni un portal oberts.

Les hores van cayent en la buydó'

fent un extrany ressò

qu'ageganta'l misteri de la nit.

S'ou plorar un infant adolorit...

La boyra ploranera

s'arrossega mandrosa per la prada

y la terra de neu embolquellada

sent bategà' en son pit la primavera.

EVELI DORIA.

COMENTARI

«La juventud catalanista», article d'En Manuel Marinel-lo.

La veritat, com els brillants, sol oferir facetes més ò menys pures que convé examinar una a una per ben aquilatar el valer positiu de son conjunt. Per xò, qui llegexi l'article d'En Marinel-lo *La juventud catalanista*, publicat en *La Revista Quincenal* el dia 10 del passat Abril, si l'ha llegit ab esperit imparcial, se dirà al acabar-lo: es veritat! Però, lo que'ns exposa En Marinel-lo ab vigorós estil en *La juventud catalanista*, es cert baix un punt de vista no més; es presentat baix una sola faceta, potser la més fulgent, però nó la única. Els fets són exactes, les causes que'ls determinen ja no tant y menys justa es encara l'acumulació de totes aquestes causes al fi que persegueix l'articulista. El dit del cirurgià ha senyalat l'abcés en conjunt, però no s'es posat únicament sobre'l punt cangrenat qu'es precis extirpar.

Axís, donchs, mitjançant certes salvetats, tot esperit seré podria firmar ab En Marinel-lo'l remarcable article *La juventud catalanista*. Y tant es cert lo que dihèm, que les salvetats a que'ns referim s'imposen al propi autor y, a voltes, d'esquitllèvit se li escapen de la ploma y passen al torrent de la seva vigorosa argumentació, hont se capbucen y desapareixen endutes per la corrent general.

En Marinel-lo fuetaja en el citat article a la joventut catalanista en general *que se siente hondamente inficionada por el espíritu asaz utilitario de nuestros días*, y's queixa, a propòsit d'axò, de que'l moviment nacionalista català passi, calladament, del pur romanticisme al fret utilitarisme; de que *nuestros poetas noveles, nuestros artistas incipientes, nuestros hombres de carrera recién salidos de las aulas, sienten seguramente arder en su corazón el fuego sagrado del amor a la patria que dimos en llamar chica; mas sus cerebros positivistas saben hermanar el ideal que sustentan con la realidad árida y apremiante*. ¿Quí negarà qu'es una característica de la joventut d'avuy lo que observa En Marinel-lo? Però més avall afegeix: *Hoy sabe la juventud intelectual que por poco que logre manifestarse, le será dable hallar pronto un punto de apoyo desde donde prepararse para sucesivas contiendas para el pan cotidiano: una cátedra, un archivo, una biblioteca, un museo, una oficina pública, le brindarán sosegada atalaya desde donde atisbar serenamente el horizonte*. Altra veritat gran com un temple y trista com un desert. Però, consolèmnos, que'l desert té un oasis,

car si bé tota la joventut intel·lectual catalana sab lo que diu l'articulista, una part d'ella, la que val més, no se n'aprofita!

El genio se ha vuelto artífice y se sujeta a pulir, limar y cincelar en literatura; o busca por los caminos de la simplicidad y el primitivismo, la notoriedad y la singularización en el cultivo de la belleza plástica. El cetro de las Bellas Artes, en todas sus manifestaciones, continúa en manos de los viejos o de los que están próximos a serlo y nadie logra arrebatárselo. ¡Evidentment! Y pènsi ara'l lector que l'articulista reforça la seva observació citant els noms de Verdaguer, Maragall, Guimerà, Iglesias, Oller, Víctor Català (l'aludeix), Gaudí, Domènech y Muntaner, Puig y Cadafalch y Apeles Mestres, noms que ningú ha substituït. Mes, ab tot, ens cal fer una salvetat. No es just, senyor Marinello, senyalar aquest fenomen, qu'es universal, com especial no més de Catalunya. ¿Quí a Castella, per exemple, ha arrebatat el ceptre de les mans d'En Pérez Galdós? ¿Quí a França, en la novela, ha sobrepujat en popularitat, a Prevost ò a Bourget, per no citar a Daudet y a Zola, que podrien viure encara? ¿Quí, en la dramàtica, a Alemanya, ha dextat enrera, als ulls del públich, al Haupman ò a Suderman? La fama y'l prestigi no són, generalment, patrimoni de la joventut.

Nó, no culpèm a Catalunya, ni a la seva joventut, de que ens trobem en una època, com diu molt bé'l mateix Marinello, *de parnasismo, transición y eclecticismo que tal vez forja a su paso los genios de mañana; pero, seguramente, se presenta poco propicia a su revelación.* Cert, tan cert, qu'entre la joventut catalanista que no cerca *la sosegada atalaya desde donde atisbar serenamente el horizonte*, es hont se troben ja significades figures estimables. Recòrdi l'articulista'ls noms, per citar-ne uns quants, no més, d'En Guasch, d'En Vallmitjana, de En Crehuet, d'En Puig y Ferreter, del Artís, d'En Maseras y tants altres! ¿Treballen poch?... ¿El séu treball no té ressò?... ¿Còm poden ferho, si'l parnasisme y la transició han emmetzinat l'atmòsfera ab les bafarades de la seva descomposició desconcertant? ¿Si alguns d'ells matexos s'han contagiats, en part, del mal del segle, y al transigir ab la decadencia, el públich, que no està per decadencies, se'ls ha mostrat poch amantent? ¿Còm la veu d'ells ha de trobar fàcilment els ecos de la fama, si'ls altres, *la joventut arribista*, des de *las atalayas*, ha segat tots els ecos? ¿Si la premsa està minada pels de *las ata-*

layas; si existeix una repugnant conjura pel buyt y pel silenci y un altra encara més fastigosa conjura per les alabances? ¡Si els *alabancistas de oficio* — de que'ns parla Quevedo — «*que alaban porque mascan*» han reaparegut com una supervivència y'ls tenim ben vius y parapetats a casa nostra, mastegant y aplaudint quan se'ls hi mana!

En tal situació, voltats del buyt y la indiferència, en plena marfuga de parnasisme y de mal gust, ¿com vol En Marinel-lo qu'aparegui *el libro del momento, el libro trascendental, profundo, inspirado, excelso que la importancia del nacionalismo reclama?* Si un mal, que ja es universal, s'agrava a Catalunya per lo qu'acabava d'examinar, es fàcil comprendre que'ls nous motllos, la estela de llum salvadora, la resultant profitosa, la flor exquisida que ha de créixer y nodrirse de la descomposició d'avuy, com d'un adob, no apareixerà axís com axís, si la màgia d'un geni no la troba.

Mes, ab tot, nosaltres tenim absoluta fè en Catalunya y en les seves gèneres futures. No creyèm com els esperits puritans y pensadors de que'ns parla En Marinel-lo *que una mano tenebrosa ha avanzado en el reloj de la historia la hora de la intervención directa de Cataluña en los destinos de España, para malograr en flor el espléndido desenvolvimiento de nuestra mentalidad*. No ho creyèm, per que'l silenci es germinador sempre, y'ls qu'avuy callen ò parlen baix, axecaràn la veu quan sia l'hora; no ho creyèm per que la orientació possible *que señalamos en nuestros hombres jovenes*, no la tenen tots; per que són no més els mancats de força y de talent, els *arribistes* que han prè *las atalayas* y dominen el camp de acció y per que's tracta d'un fenomen passatger, d'una malaltia, d'una plaga, qu'es precis exterminar; que han d'exterminar els directors del nacionalisme; qu'exterminaràn per que'ls corsecaria l'arbre sant de la patria; per que se'ls menjaria a a ells mateixos de viu en viu!

Per axò nosaltres no hauriem fet cap comentari al article d'En Marinel-lo si en lloch de portar per títol *La juventud catalanista* hagués dut aquest altre *La juventud arribista y el catalanismo*, ò, com el titulariem nosaltres, *La plaga del catalanismo*. Allavors, ens hauria semblat tot ell més justificat y hauriem cregut que llegit fóra de Catalunya no podia fer mal, com ara pot fer, a la noble causa que tots portèm al cor.

VOX POPULI.

EL "BARRANCO HERNANDEZ"

ORATJOL, es un llogaret hont no hi ve may ningú. Mes els que hi tenen casa parada han de sortirne per poder viure, y, sortintne hi han de tornar. L'aviram, la fruyta y les verdures s'han de dur cap a vila; la fusta y'l carbó s'ha de tragar cap a ciutat. Axò vol dir que les gents van y vénen, y, l'anar y venir es tan penós!

Un civil que hi va passar una vegada — ¡un acontexement per el vehinat! — al asseures, esdernegat, al porxo de cà'l *pedáneo*, deya a la seva *pareja*, mentres se descordava'l corretjam y's fregava ab el mocador el dessuhador del tricorni que regalava d'aygua al pich del hivern:

— *Vaya, decididamente: aquí fué donde Cristo dió las tres voces!* —

Y, verament, l'anar ò venir d'Oratjol no té altra justificació que l'extricta necessitat.

De temps immemorial que l'aspiració del vehinat era una carretera, però tothom se'ls en hi reya.

— ¿Y què'n farèu de la carretera, si no hi passarà ningú?

— ¡Coy! ¡Hi passarèm nosaltres! — responien indignats.

Y vinga somicar, vinga córrer, vinga furgar, fins que han trobat un diputat que'ls hi ha fet concedir la carretera. L'Estat ne paga una meytat y'l poble l'altra, mitjançant un *reparto* entre'ls vehins que ha sigut una heroicitat el soportarlo. Però l'han soportat estoycament. Y la carretera serà un fet.

No obstant, hi va haver un moment en que tot va perillar d'anarsen riu avall. Faltaven dos dies per cloure l'admissió de plechs a la subasta y's temia que no s'hi presentava ningú. Ningú s'havía vingut a mirar rès. A la *provincia* deyen que quedaria *deserta*, y vés a saber a què s'aplicaria la consignació! ¿Sí? Donchs a Oratjol no's varen espantar per tan poca cosa.

— ¡Volèm carretera, coy! y la tindrèm, recoyl! —

Els matexos propietaris varen fer un *fondo*, y, repentinament, se convertiren en contractistes. Hi hagué *plech*, pel *tipo* de subasta sense rebaxa, y hi hagué adjudicació. Després, buscaren un home entès en carreteres capaç de posarse al davant, y... pagant, Sant Pere cantal!

Aquesta tarda, a la posta, — una posta rohenta de Juny, — el Pep del Molí m'ho explicava, entusiasmat, des del oliverar del Xarpell.

La carretera arrencarà del gual del riu y anirà remuntant la serra seguint sempre la riba dreta de la riera; passarà per Els Corralets, per Picons, per Les Fexes, per La Riera, per Duarri, per la Facina, per Majà, per cà'l Gabarra, per l'ubaga del Molí, per darrera de l'Escola, per damunt de la font, pel peu de La Creu, vorejarà la esgorjada de La Quaranya, passarà per davant de Roquerols y de la serradora, arribant fins a les Dues Aygues, hont morirà ab un pont de dos ulls sobre la riera de Vallmanya. A l'altra banda del pont s'acaba la *provincia* y s'acabarà la carretera.

El Pep, no sols se'n sab el traçat exacte, sinó que'n dibuixaria'l perfil; sab les rasants, els terraplèns y rebaxos; els radis de les corvès, els ponts y les *canterilles*; els murs de contenció, la mà de les cunetes... tot, tot absolutament. ¡Ni que l'hagués projectada ell la carreteral! Se coneix que s'ha passat hores y hores mirantsho y fentsho explicar.

Ab una branqueta d'euró m'ho anava signant:

— ¿Veu? Allà, al barranch de Malavida, hi haurà un pontarró. Allí, més amunt, abans d'entrar a l'ubaga, hi haurà una *cantarilla* de no rès. Més ençà, al *barranco Hernández*, n'hi haurà una de grosseta... —

Axò del *barranco Hernández* m'extranya desseguida; me put a nom de munició, com si dihessim *barranco del lobo* ò cosa per l'estil... No puch dissimular la meva extranyesa, y faig:

— ¡Y ara, senyor Pepet! ¿Què es axò del *barranco Hernández*? ¿D'ahont ho ha tret? —

El Pep esclafeix una rialla:

— ¡Ja té rahó, ja, coyl! que no va gayre a l'hora aquest nom!... ¿Veu aquella rasota de no rès, més ençà de l'Escola? —

Miro y de primer entuvi, ab els meus ulls poch avesats, no veig rès. M'esforço, y'm sembla que sí, qu'entre dues grans codines descarnades, s'hi veu, — gayrebé no més s'hi endevina, — com un escórrech, un pàs d'aygua, un xargallot insignificant.

— ¿Allò? ¿Aquella mena de tall?

— ¡Justa, coyl! ¡Allò!... Donques allò es el *barranco Hernández*. —

Resto mirantmel. ¿Va de bò, ò què? L'home torna a riure, y s'explica axis:

— ¡Donques, coy! ja l'hi diré... Veurà que quan van venir els enginyers a fer l'estudi de la carretera, van córrer un grapat de dies per aquí. ¡Se'n van fer uns tips, d'anar, ab les banderoles a coll, amunt y avall! A casa'n vam allotjar dos, y a Roquerols estich que dos ò tres. ¡Y que ja li asseguro que no's planyien pas de rèl!

— ¿Tots enginyers?

— ¡Càl! ¡No ho crech! D'enginyer me sembla que no n'hi havia sinó un, qu'era'l més entonat de tots.

— Devien ésser sobrestants... ò delinians... ò alguna cosa axis...

— No ho sé pas lo qu'eren. Però la qüestió es que tots treballaven més que no pas aquell que'm penso qu'era l'enginyer, per que... ¡coyl! sempre's llevava un parell d'horetes més tart que'ls altres... Donques... — tornanthi, — a n'a mi que'm van dir si sabria cap home, que conegués bé'l país y sabés els noms de totes les bandes, que'ls volgués acompanyar, que ja se'l pagarien ells. Jo, francament, com qu'erem al podar y distreure un home no'm venia gayrebé, vaig dir que ja'ls acompanyaria jo mateix, y qu'a n'a mi no m'havien pas de donar rèl, coy! que la qüestió era que's pogués fer la carretera. Donques, jo que'ls vaig acompanyar, y vetaquí que tot ho midien y tot s'ho apuntaven. N'hi havia un que ¡coyl! ¡tenia una gana! Donava bo de vèurel menjar, ab l'afició que s'hi feya. Donques... Aquell era'l que s'apuntava tots els noms y venia a ser com l'ase dels cops de tots els altres. «¿Cómo se llama este caserón?» «Aquí es a cà'l Gabarra» feya jo. «¿Cómo le llaman a este torrente?» «Ne diuen de La Rovira». Y, axis, jo'ls hi anava dihent y ell s'ho anava tot apuntant en unès fulles que s'havien fet, que després, al vespre, a casa, les ajuntaven y ho anaven copiant en un paper més gros, tot plè de ratlletes, que duyen enrotllat. Y que'n sabien, coy! de dibuxar! ¡No són romanços, nó! Però, tant y tant preguntava, que hi havia coses que jo no les sabia, ni conto que les sàpiga ningú. A vegades s'hi enfurismava y tot. «¿Pero esto bien debe llamarse de alguna manera?» «Donques jo ¡coyl! no l'hi sabria pas dir». «¿Y usted es del país?» «Nat al Molí, per servirlo. Y'l pare nat al Molí, y l'avi nat al Molí, y tots nats al Molí des de fa més de tres cents anys!» Allavores s'empipava y'm deya: «¡Bueno, buenol! No le pregunto nada del Molinol...» Donchs... vetaquí que, quan ho varen tenir tot llest,

varen fer com una revisió del plano, de cap a cap, sobre'l terrenó. Tornaven a midar tot lo que hi havia apuntat — que ja hi havien dextat unes estaquetes plantades expressament, — y s'asseguraven de tots els noms que hi havien posat. «¿Esto es Duarri, eh?» «Sí, senyor; ne diuen Duarri.» «¿Y esto La Facina, eh?» «Sí, senyor, sí; la Facina.» Donchs, vet-aquí que quan vam arribar a n'aquella rasota que li som ensenyat, l'enginyer, — qu'era'l que duya'l plano a les mans, mig cargoiat, — tot serio y tot tivat, que diu, axís com rep-tantlo, a n'aquell que tenia tanta gana: «¿Y eso? ¿Qué es eso? ¿Cómo no ha anotado usted el nombre?» Y vetaquí qu'aquell més magristó, que ja's devia veure venir la pedregada assobre, se gira cap a mi y'm diu: «¿Cómo le llaman a esto?» «Oh, si axò es una rasota de no rèsl.» «Bien, ¿pero un nombre u otro deben darle?» «¡Y no cap, no n'hi donèm de nom! D'es-corregalls com aquest ne trobarà cinquanta mil. Si axò un noy xich-xich, ho passa d'un salt!» Allavors, aquell més se-nyoràs que s'encara ab mi y que'm fa: «¡Pero algún nombre tendrá!» «¡No cap! ¡Nó, senyor! ¡Estariem frescos! ¡Tant se valdria, coyl que posessim noms a tots els rochs!» Y vetaquí que l'enginyer se posa mólt serio y girantse a n'aquell pobriçó de la gana, me li diu: «*Hernández: esto no puede quedar así. Para la buena designación de las obras, ya que no tiene nombre, hay que dárselo. Ponga usted; ponga usted ahí.*» Y li signava'l paper. «¡BARRANCO HERNÁNDEZ!» «¡Hom-brel!» que fa l'altre; «*Mi nombre?*» «¡Si, hombre, sí; su nom-brel Si se tratara de un río o de cosa mayor... ya le pondría yo el mío!»—

Y aquí té — acaba'l Pep, — el còm y'l per què de dirne *barranco Hernández*. Jo qu'ho vaig contar a n'alguns el diu-menge sobre, y... ¡van riure mólt, coyl ab axò del *barranco Hernández*! Tant, que... m'iris: va fer gracia, y... ¡recoyl ha ben quedat! No'l sabèm pas anomenar d'altra manera!

EDUART GIRBAL JAUME.

AMORS DOCTORALS

*Rosalía del meu cor,
tu ja't canses de ser viuda
y a mi'm diuen que tampoch
m'escau prou la solteria;
Rosalía del meu cor,
ja es hora de que t'ho diga.*

*Lo bo del senyor Rector
m'escomet y axí'm predica:
— Senyor doctor, vostè té
un deute ab la rectoria. —
Axò es per mi ja fa temps
nostre pà de cada dia.*

*Lo poble diu que tinch lluch
per portà'una malaltia,
però no es gota ben vist
que'l doctor solté's mantinga,
qu'al polsar fa pessigolles
a les porugues fadrines.*

*Rosalía del meu cor,
vès axò qui ho remedia;
trenta anys t'han caygut a sobre
anch que ningú te'ls faria
al contemplar ta carona
com una pasqua florida.*

*Lo negre ja no't va bé,
ni tampoch la cara trista;
cada cosa pel seu temps,
(lo difunt qu'en gloria sia,) y a tu y a mi'ns dongui Deu
lo que millor nos convinga.*

*Cap a fira de Piera
vam anà'avuy fa vuyt dies,
tu per una prometença,
jo per ferte companyia;
de prometences axis
fésne sempre que bé't vinga.*

*Ab quin dalé'l teu germà
feya trotar l'euga xical
tu y jo al fons de la tartrana
ni a parlar nos atreviem;
tu eres viuda de tres anys,
potse'algú què di'hi tindria.*

*Si allavors no vam volcar
fou per que Deu no ho voldria;
de sotrachs no'n volguèu més,
però a mi a gloria'm sabien:
cada sotrach, del meu còs
tots los recons ressegula.*

*Al Sant Christus de Piera
no sé pas què li voldries...
¡Quí hagués pogut se'al seu lloch,
coronat y tot d'espines,
mes que'm vegés atrapat
per saber què't negaria!*

*Rosalía del meu cor,
no facis cas del què't diguen;
per més que sia enlletrat,
no m'agraden les de vila,
tot se'n va en llaços y flochs
y nirvis y fleumerles.*

*Tu ets just, ben just lo patró
del que un doctor necessita:
ta flayre de romani
a mi'm fóra medicina,
y en ta cambra com un cel
tot ja un altre'm trobaria.*

*Si es què't fan po'ls esquellots,
axò ray! que no't delinga:
llicencia closa traurèm
abans no's moguen sospites,
y'ns tens ja davant l'altar
ohint de Sant Pau la Epístola.*

*Montserrat tenim aprop,
hi anirèm a pendre missa,
repenjadeta al meu braç
lo camí no't cansaria,
repenjadeta al meu braç
los costers planejarien.*

*La Verge se'n mig-riurà,
quan nos veurà, d'alegría;
altre tant farà Jesús,
y entre'ls dos potser què's diguen:
— De les vostres intencions
ja fa temps què'ns ne temiem. —*

RAMON E. BASSEGODA.

(Continuació)

Durant una de les absències del marit, la senyora's vegé en situació perillosa; tenia que fugir de la ciutat, que sustraurés a ses conèxences... Va recordar-se de la llevadora y li escrigué pregantli que li busqués una casa. Quan va tenirla llogada, mudà de pis, despedí al servey vell, ne cercà de nou y's traslladà al poble. La llevadora's féu càrrech desseguida de lo que ocorria y de que no era convenient ficar a la casa més que gent discreta y fiada. Cridà per rentar la roba y fer altres tràfiques a la seva amiga, la Maria Gallinayre, y, no sentintse capaç d'aguantar sola'l pes del secret, l'hi contà tot.

Quan s'aproparen los moments difícils, la Maria acudí pel que calgués y s'encarregà de dur recatadament al Hospici la criatura que vingué al món. Fou un nen. Havent donya Tullita demanat ab grans instancies, ja abans de la naxença, que se'l senyalés de manera perdurable, la llevadora, ab una agulla de cusir, esquinçà de dues fondes esgarrinxades la pelleta baldera y arrugadiça de sobre la mamella esquerra y sucant un pelloch de cotó fluix en lo tinter, empapà de tinta les ferides, maurant després suaument la tendra carn per que'l líquit penetrés bé entre sos brins.

Mes la mare, agitada, en sa extrema laxitut, per una gran angosa, temia qu'aquella marca podés esborrarse massa aviat, y com insistís, insistís per que li posessen quelcom més que'l fes reconexible entre tots los asilats durant temps: — ¡Al menys dos anys, al menys dos anys! — gemia febrósament, — la llevadora's tragué una medalla de Montserrat que duya al coll y la posà en lo del infant, bo y sens mudar lo cordó, qu'era de seda blava...

Un cop arreglat, la mare, tota en plor, li féu un llarch petó golafre y cuyta-corrents lo nadó va ésser entregat a la Maria, ab ordre de ferlo batejar abans d'endúrsel a Girona, posantli el nom de Ramon Nonat, al que, mitja hora després, hi afegia'l senyor Rector els de Ventura y Miquel.

Com la torra era fòra portal, l'escena passà de bella nit, les minyones tenien estada en edifici anexe al principal, comunicant solsament ab aquest per l'extrém oposat al que ocupava la cambra de la partera, y además dormien ab lo són hermètic de la joventesa, fet a proba de bomba; com la senyora ja malaltejava feya dos dies y, a pretext de son estat la lleva-

dora s'havia instalat a l'espona y no dexava acostarhi ningú; com l'isolament seguí uns dies després y al llevarse la senyora simulà encara la grossesa, ningú sospità'l que havia passat.

Del bateig misteriós, esbombat per la majordona, se n'originà una galant faula, en la qual jugava'l primer paper una pobra fadrina a la que havia dextat lo promès y que, despitada y avergonyida, sortí sobtadament del poble per anar a assistir a una tia velleta.

Després la senyora marxà, la Maria plègà'l tràfèch de les gallines y poch temps després morí la llevadora. En les vegades qu'havien parlat de la trifulca les dues dones, com la Maria preguntés què's sabia d'aquella gent, la llevadora li digué que li havia escrit donya Tulita qu'estaven bons, que's recordava molt del poble y d'ella, de la llevadora, y que, per sa part, no podia ésser feliça ni estar tranquila trobantse separada del seu estimat absent. Semblava que's referís, al dir axò, al marit, però la llevadora ja comprenia que nó, qu'era al nen.

Mes, tot just morta la llevadora, arribà per ella un'altra carta de la senyora. Los nebots de la llevadora la llegiren. Se deya a la interessada que pugés immediatament a la ciutat, qu'havia ocorregut una gran desgracia y que tenien que parlar. Los nebots contestaren participant la pèrdua de la tia y may més van saber res de la senyora.

Com la Maria era conexedora de que'l marit de donya Tulita estava molt malalt del pahidor y que'ls metges no li donaven anys de vida, al sentir la carta pensà que la desgracia de que tractava era que'l marit havia mort també. Y li resà piadosament un parenostre.

* * *

Quan, trencant lo matí, l'enfredoriment produhit pel buyt que dexà la Maria al renunciar al ingrati condomini del catre, despertés a n'En Jepet, aquest va trobarse desorientat pel cambi de lloch y de jeyent y ell també tingué que fer memoria. Les escenes del vespre abans y sobre tot, les darreres reflexions de la Maria, l'hi retornaren, produhintli — cosa extraña ab son naturall — una inquietut engabanyosa.

Era home discret, nó per voluntat ni condició, sinó per axutesa. Queya sobre seu la conexença de les coses com pluja en terra-prim: filtrant desseguida cap al interior, traspuant

sens d'exar gota en la superfície; y allà, en les pregoneses ubaques y misterioses del seu ésser, s'embassava ò s'esbandia beatament, restanthi abscondida per arrèu. May deya rès espontàniament, may sentia ganes de dir rès, fos el que fos que vegés ò ohís, mes si'l preguntaven, no era home per respondre altre que la veritat pura, no sols per dretura natural, sinó per carèxer del ingeni y de l'astucia suficient per entramarse una mentida. La Gallinayre havia tingut que lluytar bravament ab aquell natural pobre d'expressió, però sens pany ni balda per defensarse de la curiositat vehinera, que a cada tornada de viatge, a cada venda de cullita, l'escometia, ara en la peça, ara en la taverna, desempescantli tot quant tenia enveja de saber, ab sols ferli saltar de la boca qualche sí y qualche nó hàbilment preparats.

Mercès a les repetides amonestacions de la seva dòna, ell se n'havia arribat a penetrar d'aquesta flaqueza seva y havia prè en horror tota mena de pregunta per la quina, a bestreta, no se li hagués compost la resposta.

— Mfra: quan aqueix Jan Fuma de l'altra banda de carrer te vinga ab quantes dobles de quatre heu partit en la barca, dígalí que no més dues, perquè'l negoci no ha anat gayre bé aquesta vegada...

— Però... — anava a protestar feblement En Jepet, escrutit de l'enorme diferencia que mitjançava entre aquesta xifra y la veritable, però ella li tallava'ls escrúpols d'una ràpida coltellada.

— Déxat de peròs y peres... Primer, qu'ell no ha de ferne rès del que partim, y segon, qu'aquest any es pèrit del comú y encar nos faria carregar los consums si nosaltres matexos l'ensinistravem. —

En Jepet, encantat d'aquella dòna que tenia pensament y paraula per tot, y ja tranquil de consciencia, descarregant en ella tota responsabilitat, repetia la lliçó quan l'ocasió s'esqueya, però fugint desseguida de converses per temença a ensopegar. Y axí ocorria habitualment. Mes aquell dia'l conflicte no'n tenia caràcter d'habitual. No's tractava solsament de càrregues de rahims ò dels guanys d'un viatge, coses seves al cap y a la fi, sinó de quelcom més greu y fòra d'ordre, ja que la Maria havia dit que podia dur trubles a les families; y, ab tot, ell no sabia'l què tenia que fer. També n'estava enterat, anch que ab grans sol-y-ombres en sa retentiva no massa ferma ni

conreuada, d'aquelles histories que'l minyó foraster mostrava tanta fal·lera per conèixer. Per que se l'estimava, per que se'l governava com volia, per natural necessitat de son geni expansiu, la Gallinayre li confiava tot al seu home, segura, com hem dit, de qu'era com dipositarho en una tomba. Però la irrupció impensada del cerralleret, tot ell armat de curiositats famolenques, significava un perill per la seva reserva sense defenses y que podia ésser atacada d'improvís, y com la Maria havia dit que no volia garrar sens rumiarsho bé y ara havia fugit del catre sens enterarlo dels seus rumiaments, sens tractar del que's podia o no's podia dir, En Jepet estava espantat com si's vegés al coll una baga escorredora. Si ell tingué la seguretat de que totes les preguntes anirien de dret cap a la seva muller, res; trempada com era y ab lo tel de la llengua ben tallat, ella plà se n'exiria. Mes, si s'esqueya'l mal punt de que s'erressen de camí, podia fer un pà com unes hosties. Potser diria y tot al revés de lo que hagués dit la Maria,... Per que de segur qu'estona hà que parlaven ab lo foraster... Era matí clar, aquell duya pressa y la quietesa que regnava en la casa feya pensar que tenien la sentada vora'l foch... Mes, nó; En Jepet s'errava, puix, tot vestintse, s'acostà a la finestra del graner; y per la finestra que donava al patiet va veure a la Maria, sola, asseguda en l'escambell, vora'l coci de la bugada, ab lo cabaç del grà al davant y sens moure peu ni mà. Una nova saccejada interior commogué al pobre Jepet.—«Ah, nó! Aquella santa cristiana no estava bona... ¿Còm, sinó, en semblants hores, qu'era quan ella anava com una tramuja enllestint les feynes de la casa, s'hauria estat mateix que baldada en aquell escambell?...» — Fins les gallines, tantost receloses, tantost desvergonyides, mirantsela ab lo cap torcit, un ull en terra y l'altre en cel, picocajaven la civada del cabaç sens qu'ella digués res ni fes cap ayre d'esquivarles...

De cop, la dòna, com al influx de la vigilancia de qu'era objecte, axecà'l cap y, tal com la nit passada, semblà despertar d'un somni. Se portà un dit al nas, indicant silenci y després féu senya al seu home de que baxés.

Descalç y alleugerint tot lo que pogué sos passos pesants per que no cruxís l'emposticat, En Jepet cuytà a obehir.

La Maria li féu acostar una pedra y seure al seu costat. Després silabejà poch a poch, com si's confessés:

(Continuà).

FOLKLORE

FETS QUE'L POBLE ATRIBUHEIX AL RECTOR DE VALLFOGONA

(Recullits a Sant Climent del Llobregat
de boca de la puntayre Leonor Mestres)

Va venir un dia qu'a Vallfogona van haver de fer una gran festa d'iglesia y van ferhi anar un gran predicador.

Veliaquí que'l senyor Rector, per obsequiarlo, va fer matar dues perdius. La majordòna les va coure, y quan les va tenir cuytes, se'n van menjar una ella y l'altra l'escolà.

Diu: — Y ara, còm ho farèm per que'l senyor Rector no'ns renyi? ¡Ja ho sé!... — Va y crida al Predicador y li diu: — Senyor Predicador, con vegi que'l senyor Rector esmoli'ls ganivets, vàgissen, que, ò sinó, li tayarà l'oreya. —

Veliaquí qu'axís que'l senyor Rector se posa a esmolar els ganivets, el Predicador que cuyta a fugir cap al carrer.

L'escolà, que va a n'el senyor Rector y li fa: — Senyor Rector, senyor Rector, el Pare Predicador s'emporta les perdius. —

El senyor Rector surt y li crida: — Solament una, de les dues, solament, una. —

Y'l Predicador, pensantse que li deya que de les dues oreyes solament se'n dexés tayar una, deya: — Ni una, ni cap; ni una, ni cap. —

Va marxar sense cobrar, y no'l van veure may més.

* * *

Una vegada'l Rector de Vallfogona tenia un escolà molt tonto, y per ferlo espavilar, li va dar un sach y tres quartos y li va dir: — Mira, portam un quarto d'allò que neda, un quarto d'allò que no neda y un quarto de ¡ixp! —

Veliaquí que l'escolà surt al carrer y troba un company que li diu: — ¿Ahont vas? — El senyor Rector m'ha enviat a comprar un quarto d'allò que neda, un d'allò que no neda y un de ¡ixp!—Mira, noy; ab els quartos que tens, anèmsen a beure y lo demás ja t'ho posaré jo dintre'l sach. —

Con van haver begut, li fica dintre del sach una mata de gatosa, un tap de suro y una bala de plom.

Arriba a la Rectoria y'l senyor Rector li fa: — Ja m'ho portes bé? — Sí, senyor. —

Treu el suro, el tira a l'aygua y diu: — Axò es lo que neda; — treu la bala, també l'hi tira y diu: — Axò es lo que no neda, y ara fíqui la mà dintre'l sach. — El senyor Rector l'hi fica y com qu'ab la gatosa's va punxar, va fer ¡ixp!

ADELAIDA FERRÉ Y GOMIS.

NOTES D'ARXIU

UN PRECURSOR DEL REGIONALISME

INSTITUCIÓ de Misses, Aniversaris y altres Coses pies feta en l'església de Crespià per lo reverent Mn. Francesch Texidor, Rector de Sant Feliu de Bossalleu. (Fill de cà'n Texidor de Crespià).

«..... Item estatuesch y orden que los baix escrits administradors (de la almoyna de St. Massià) hajan de pagar cada un any per la segona festa de Pascha florida deu lliuras al obrer de dita isglesia per caritat de un predicador per la quoresma lo qual predicador vull haja de predicar en llengua Catalana y no altrement y no predicant en catala o no haventhi predicador per quolsevol causa o raho vull que las ditas deu lliuras aquell any o anys sian convertidas en fer obrar y reparar las parets y teuladas de St. Miquel Çarroca de hont jo so beneficiat y si acas noy aura necessitat de reparo en dita Capella sian aquellas aplicades a dita almoyna volent que a la fi del sermo dit predicador haja de encomanar al poble un pater noster per la anima mia y de fer allí una absolta pro sacerdote defuncto y si nou fara se li lleve per porrata lo que ve per cada sermo de dita caritat y sia en augment de dita almoyna y si acas lo sacrista y domer de dita isglesia seran predicados y voldran predicar dita quoresma y la predicaran sels done dita caritat en esta forma: que ne predique una ço es la primera lo sacrista y la segona lo domer vull empero que ells no pugan rebre esta caritat mes de una vegada quiscu en tota lur vida si lo poble nols demanava al obrer y dit obrer los conduia y acas se fasa lo contrari a esta institucio y caritat de deu lliuras per dit sermo com he alt ordenat y no fent dita absolta vull per aquell any o anys tantas vegadas com se fara dit contrari sian aplicadas ditas deu lliuras a dita almoyna de St. Masia — any 1628. (D'un document obrant en l'Arxiu parroquial de Crespià).

La tal «Almoyna de St. Masià» a que fa referencia'l transcrit document comptava ab altar propi en la parroquia y fou una institució gloriosa per la localitat.

Per la «fira de St. Masià» era del llur càrrech senyalar els llocs de venda a la plaça pública percibint en calitat d'arbitri una lloçada de mel de cada hu dels venedors de dit producte, qu'eren els qui realisaven majors transaccions, per lo qual se la coneix encara per «la fira de la mel».

La nota més característica d'aquexa fira era, emperò, la cèlebre reunió dels *ergotistes*, estudiants dels entorns qui acostumaven anarhi a «argumentar», lo qual aplech venia a ésser un veritable *gymnasium*, ahont, en la llengua clàssica dels humanistes, se feyen y s'impugnaven tota mena de silogismes en plena plaça, fentse precisa, de vegades, l'autoritat d'algun dels pochs mestres de la rodalia ò bé del mateix rector per sentar doctrina y resoldre certes qüestions qu'apassionaven massa'ls ànims dels contendents.

PERE VAYREDA Y OLIVAS.

DE LA LLENGUA

ETIMOLOGÍA DE CATALUNYA

L'ilustre Balari en sa obra monumental sobre'ls Orígens històrichs de Catalunya'ns donà una etimologia del nom de la nostra patria que tots hem admès com a definitiva pel valor y'l prestigi d'aquell sabi filòlech.

Diu que per la defensa del nostre territori hagué d'omplir-se de castells; que'ls guardes dels castells s'anomenaren en llatí *castellanus* y en el baix-llatí de la Marca *castlanus*, del qual són variants en català *castlà*, *catlà* y *carlà*; que després, constituït el país feudalment, sos habitants foren designats pels estrangers de l'altra banda de Pirinèus ab el nom de *catalans*; y que del nom dels moradors se'n féu lo nom del territori, afegint-hi'l sufixe *ia*, donant les dues formes llatines *Catalonia* y *Catalaunia*, y d'aquestes, al passar a la nostra llengua, *Catalunya*.

Naturalment, En Balari refusa les suposades etimologies que volien que de *goths* y *alans* se n'hagués fet *gotholans* y de aquí *catalans*, ò bé que del llegendari Otger Catalon ne sortís el nom de *Catalunya*, y totes les altres, encara més estirades pels cabells, que han sigut proposades sense cap fonament històrich ni lingüístich.

Axò que nosaltres extractem en quatre ratlles, En Balari ho fonamenta y rahona en sis grans planes de la seva obra. Tothom ha acceptat aquesta explicació; però ¿hi perdrà res el nom d'En Balari, hi perdrèm res nosaltres en pendre nota de un'altra explicació feta per un altre gran filòlech, deu anys en-rera, y que no sabèm haja sigut recullida ni contestada a hores d'ara?

La qüestió es massa important per nosaltres y no podèm resistirnos a considerar tota proposició rahonada com la que ens vé d'un gran estudiós del Bearn qui en una obra monumental de toponimia ha probat sa competència en aquesta materia. De la rahó ò no rahó que puga tenir no n'hem de judicar nosaltres; lo que voldriem es qu'ho fecin els competents.

En lo número 70 (Juliol-Agost 1908) del «Bulletin Pyrénéen», excelent revista de Pau, orgue de la «Fédération des Sociétés Pyrénéistes», s'hi llegeix la següent nota, que donèm sense traduhir:

Étymologie du nom de la Catalogne, Catalaunia, Catalunya.

L'origine du mot paraît être due aux Grecs, qui l'ont appliqué, au littoral de l'Ibérie depuis Barcelone jusqu'à Collioure, l'antique Pyréné, comme l'a démontré M. A. Meillon dans l'un des premiers chapitres de l'*Esquisse toponymique de la vallée de Cauterets*.

Il est question, dans une ode d'Horace, des Rochers Acrocérauniens, placés sur la côte de l'Épire:

... *infames scopulos, Acroceraunia*.

Ce mot est composé d'*οαρὸς*, élevé, sommet, et *κεράυνιος*, *fulmineus*, frappé par la foudre. Or, quel est le radical de ce dernier terme? *κέρας*, corne, ou sommet d'une montagne.

Si *κέρας* a formé *κέραυνιος*, sommet exposé à la foudre par son élévation, le radical de la seconde partie d'un mot qui serait *κατα-λάυνιος*, formé de *κατὰ*, au-dessous de, et *λάυνιος*, devra être le mot *λᾶς* ou *λαᾶς*, signifiant *lapis*, *saxum*, *rupes*, et conservé encore dans les lexiques.

Nous avons ainsi *καταλάυνιος*, plaine située au-dessous, au pied de montagnes formant une chaîne rocheuse, ce qui s'entend à merveille du Bassin du Roussillon, des plaines ou des côtes de la province de Catalogne, et sans doute, aussi, des autres localités appelées dans l'histoire Champs Catalans, qualifiés par leur situation au pied de chaînes ou collines de rochers, tels le Champ de Châlons en France, et Châlons en général, tels les Champs Catalans de certains comtés de l'Angleterre.

Ces rapprochements paraissent si conformes aux règles de la linguistique et à l'usage des anciens, que nous les croyons mériter l'attention des toponymistes de la région des Pyrénées.

VTE. F. DE SALIGNAC-FÉNELON,

du C. A. F.,

Membre de la Commission de toponymie
de la Fédération des Sociétés Pyrénéistes.

Nosaltres no fem més que copiarla, esperant qu'algun entès en aquestes matèries confirmi ò refuti la opinió del sabi bearnès.

AMADOR.

REVISTA

Llibres

Los dos masos, novela històrica, per Francisco Clua.

La novela arqueològica ò històrica es rarament conreuada a Catalunya y axò fa que, quan n'apareix una, el lector experimenti, al llegirla, una impressió, no dirèm de novetat, però sí d'especialitat, que vé a augmentar l'interès de la lectura.

«Los dos masos» d'En Francisco Clua, ilustrada pel propi autor, es una novela d'aquest genre. L'acció té lloch durant la segona meytat del segle disset, y la novela, si no's ressentís en son conjunt de lentitut excessiva, nos merexeria tot l'encomi que'ns mereix sa part costumista ò de color d'època. Ab pacient estil, ens va presentant l'autor els personatges y dibuixant els quadros, no oblidant may l'època històrica que'ls caracterisa. Potser sí que l'afany d'exactitut ha portat a la ploma del escriptor un excés de detalls que distreuen ò esfumen les línies generals; però, apart d'axò, «Los dos masos» constituïxen un treball molt estimable.

Ha publicat també En Clua, darrerament y formant part del mateix volum, un drama en tres actes, PERE ANGLÉS VINDICAT, qu'es una producció escènica ràpida, però dialogada, potser, sense la sobrietat que's fa precisa en tot diàlech teatral.

(Hauriem volgut, seguint la nostra costum, donar una mostra de la novela en altre lloch del número, en la secció «Dels llibres nous»; però la disposició

d'aquexa obra es de tal manera, que no'ns ha sigut possible retallarnes un fragment qu'encaixés dins l'espai limitat de que disposèm.)

TEATRE DE NOYS, quarta sèrie, per A. de Rius Vidal.

La quarta sèrie del Teatre de noys qu'acaba de publicar N'A. de Rius Vidal la composen les següents obretes: «Curses de sachs», «La pageseta del màs», «Les barquetes de paper», «Com si volgués entrà'al Cel», «El teatre de fira», «Toni, el caçanius». Presenta aquesta sèrie la condició de contenir saynets, monòlechs, dramets, comedietes, tot de fàcil interpretació y montatge escènich, com requereix el fi a que van destinades aquexes obres.

Axís, per exemple «Curses de sachs» es un saynet mogut y de innegable efecte escènich, sobre tot per la maynada. «Les barquetes de paper» es un dramet lírich (la música es del Mestre Pastó Benvenuto) nota sentimental molt ben donada, que també, segurament, posat en escena, ha d'impresionar als espectadors.

N'A. de Rius Vidal versifica ab gran facilitat y ajusta perfectament les seves concepcions artístiques al fi que's proposa. «Toni, el caçanius», «La pageseta del màs», «El teatre de fira», com les altres de la sèrie, revelen igualment en l'autor, el talent, el gust y l'art per fer obres de major empena, però són ajustades de dimensions, de sentiment y fins de llenguatge,

al públich que les ha de presenciar. Han d'agradar. Han d'agradar forçosament als nens y adhuc als grans, per qu'en totes elles hi hà una noteta, agraciada ò sentimental, una noteta d'art que les fa atractívoles arrèu.

VOX POPULI.

Teatres

LA LLUM DELS ULLS, comedia de Avelí Artís.

¡ENYORADA SOLITUT! comedia de Prudenci Bertrana.

Encara que no's tracti propiament d'una estrena, ja que s'havia donat primerament en castellà, cal consignar les representacions donades al Romea de la bonica comedia en dos actes del Artís «La llum dels ulls» que'l públich ha rebut molt bé, aguantantla en el cartell. Es una obra ben construhida y ben desenrotllada, qu'encaxa més en el públich qu'altres produccions del séu autor qui moltes vegades semblava escriure sols per un nombre determinat d'oyents. Ab el nou camí hi guanyaràn tots: el públich que comptarà ab un altre autor de talent ben séu que li donarà comedies per ell, y l'Artís que veurà ben correspostos sos esforços d'autor dramàtich, com se mereix.

En el mateix teatre s'ha estrenat la comedia en dos actes de En Prudenci Bertrana «¡Enyorada solitut!» qu'hauriem de dir que ha tingut un bon èxit guiantnos pel nombre de representacions que se n'han donades.

En Bertrana es un excelent narrador, un novelista vigorós, un prosador de força que s'ha conquistat un nom en les primeres files dels nostres escriptors; y al saltar de la novela al teatre, ha de procedir per tanteig, com qui maniobra en camp desconegut, fins a conseguir sa completa adaptació al nou ambient hont vol ficarse. Axò, que passa a quasi tots els novelistes, no es extrany que li passi a ell per talent que tinga. Nosaltres considerèm aquesta comedia com un tanteig del autor, y per axò, sense considerarla com un èxit ni com un fracàs, creyèm que ha de servirli de lliçó y de guia per sos intents successius.

El novelista haurà pogut experimentar la diferencia que hi hà entre'l llibre y'l teatre, com en la escena tot pren un relléu inesperat, com els incidents entrebanquen l'acció, com els personatges se tornen caricatures per mica qu'un s'hi descuydi, y com s'hi han d'encarrilar les escenes per lograr l'efecte volgut sobre l'espectador.

Aquests defectes evidents en la comedia estrenada, estan compensats en part per alguna figura ben dibuxada y sostinguda (com la mare, per exemple) y algun troç de diàlech ben manejat.

Esperèm qu'en vinentes produccions En Bertrana'ns proporcionarà'l gust d'aplaudirlo incondicionalment; son talent y la experiencia d'ara'n són bona garantia. Ho esperèm y ho desitgèm.

LLEAL.

Conferències. Curssets

Es una bona costum la que's va establint en la nostra Ciutat de difondre el coneixement de determinades matèries, de fets històrics, etc., per mitjà de conferències en les que'l qui té alguna cosa per ensenyar als altres pot ferho planament sense haver-se d'encongir per la por que'infondeix a molts la falta d'escassetat de condicions oratòries. Tal hi ha que no gosaria obrir la boca en una càtedra y s'explica perfectament així que li treuen el caràcter solemniàl ab sols donar a son discurs d' disquisició'l nom modest de conferència. Y són molts els qui saben coses que no sab el comú dels altres y que fan un gran bé explicantles sense pompa però ab tota claretat.

Els nostres Ateneus y Societats se n'han fet ja una obligació, y si haguessim de darne compte detallat, ens caldria disposar d'una gran part de les nostres planes prenent el lloch a les altres seccions. Per axò, no ho farem sinó en casos extraordinaris, en que convinga recullir d'comentar alguna idea, ja que comunment la premsa diària es la encarregada d'enterrar al públich d'aquest aspecte de la vida barcelonina. De totes maneres, no podem dexar de citar, per la part que prenen en aquesta tasca educativa, entre altres, l'Ateneu Enciclopèdic y l'Ateneu Barcelonès, en qual sala està anunciada per un d'aquests dies una conferència de En Ramon Miquel y Planas que promet ser interessantíssima.

Altra bona costum es la dels curssets que sobre especialitats van donantse, sobre tot els que organisen les Corporacions oficials d'les que disposen d'un pressupost que'ls permeti recompensar degudament als qui les donen. Aquests curssets també poden fer molt bé, sempre que's tinga un gran compte en les persones a qui s'encarreguen; en cambi, poden fer molt mal si'l cridat a ocupar la càtedra es persona inepta d'cosa pitjor, com sembla que passa ara, segons diuen de baix en baix sense atrevir-se a alçar la veu d'posarho en lletres de motllo. Es lo que deya un amic nostre: — Una cosa es perdonar y altra cosa es premiar la falta. —

Lectura Popular

Aquesta publicació ha entrat en l'any sisè ab el quadern número 262 dedicat al eminent escriptor lo doctor Antoni Rubió y Lluch del qui publica un estudi «La llengua catalana a Grècia» y una poesia «A la Seu de Barcelona» que donen bona idea de ses múltiples aptituds com estudiós y com a poeta.

Lo quadern següent l'ha consagrat al poeta mallorquí En Joan Ramis d'Aireflor que no se ha dat a conèixer al públich fins l'any passat, havent-se fet de cop y volta una reputació d'escriptor esquisit que va confirmant ab ses noves composicions de les que'n dona un bon nombre aquest fascicle.

Se venen per tot arrèu a deu cèntims.